

# BIJUTERIA CULTURALĂ TRANSILVĂNEANĂ

## Rezumat

**Doctorand: Sorina Alexandra Văcar**

**Conducător științific: Prof. Univ. Dr. Ioan Sbâciu**

În cursa pentru a cuceri visul eternității, ajutat de tehnologie și inovație, omul s-a laicizat complet și s-a îndepărtat tot mai mult de formele tradiționale, pierzând astfel legătura cu rădăcinile sale. Această tendință poate fi observată și în cadrul bijuteriilor autohtone dar și mondiale.

Este vizibilă o tendință agresivă spre minimalism, atât în ceea ce privește forma cât și în structură, bijuteria fiind astfel dezbrăcată de valoarea simbolică pe care o deținea.

Prezenta lucrare dorește să reintroducă valențele tradiționale și simbolice ale bijuteriei, respectiv să atribuie femeii cotidiene sacrul și spiritualitatea ancestrală care i se cuvin. Astfel, se dorește să se refacă legăturile cu rădăcinile culturale de care umanitatea s-a detașat și fără de care nu se poate fonda omul complet. Formele fără fond, în acest caz umanitatea fără cultură și tradiție, nu pot exista, fiind codependente.

Zonele geografice vizate în această lucrare sunt Maramureșul, Transilvania, Crișana și Banatul.

Regiunea Maramureșului este situată la granița de nord a României, în apropierea meridianului 23°55' longitudine estică și a paralelei 47°55' latitudine nordică, deci aproape de punctul geometric central al Europei. Ca și limitări naturale, are la est lanțul muntos cristalin al Rodnei, la nord-est sunt munții Maramureșului, în nord de râul Tisa, care limitează atât județul

cât și țara iar la sud are ca delimitare lanțul munților vulcanici Oaș, Gutâi și Țibleș. Așadar o multitudine de afluenții Tisei, dealuri, terase și lunci, munți cu altitudinea între 1000m - 2305m străbat sau mărginesc Maramureșul, făcând din acesta o desfășurare impresionantă de peisaje.

Maramureșul este cunoscut printre altele și pentru bisericile sale din lemn, 8 dintre ele aflate în patrimoniul UNESCO. Acestea sunt un exemplu de măiestrie arhitecturală și artistică al meșteșugarilor care au reușit înălțarea acestora cu ajutorul buștenilor de stejar.

Transilvania este o zonă istorică amplasată în partea de centru a României, mărginită la est și la sud de lanțul muntos al Carpaților și la vest de Banat și Crișana, alte două regiuni istorice de o frumusețe deosebită. Transilvania este cunoscută nu doar pentru poveștile cu vampiri atât de mediatizate dar și pentru istoria bogată și frumusețea peisajelor din Munții Carpați. Această regiune are câteva dintre cele mai bine păstrate orașe medievale din Europa, printre care și Sibiu, Sighișoara și Brașov.

Cultura întâlnită în regiunea Transilvaniei este unică, fiind rezultatul zonei geografice și a evoluției istorice. Românii sunt descendenți din vechile popoare indigene din Balcani cu preponderență din poporul Daciei, dar au și multe elemente în comun cu alte culturi străvechi, de exemplu cu cea armenă. Pe parcursul Antichității târzii și a Evului Mediu influența principală a venit de la popoarele slave mai apoi de la grecii medievali, Imperiul Bizantin, Imperiul Otoman, maghiari și alte popoare vecine. Cultura română modernă s-a inspirat mai mult din Europa Occidentală și Centrală.

Tradițiile din România și Transilvania, arhitectura și arta sunt impresionante în Europa prin durabilitatea și originalitatea etalată de-a lungul vremii. Costumele populare tradiționale purtate în Transilvania în zile de sărbătoare, diversele tradiții și obiceiuri subliniază specificul etnografic regional. Sensibilitatea lor comună, umană și artistică asigură unitatea diverselor manifestări artistice.

Cultura română în general întrunește o paletă bogată de valori spirituale și materiale care s-au cristalizat pe teritoriul României. Aria de acoperire tradițională a culturii din zonele studiate includ tradiții, obiceiuri, o diversitate de credințe, idei, etc, care s-au păstrat și transmis din generație în generație prin anumite grupuri sociale, punând baze caracteristice în decursul anilor, specifice pentru fiecare grupare. Tradițiile sunt instituite să păstreze informații reale sau legendare referitoare la evenimente trecute, fapte sau situații care sunt transmise prin viu grai.

Artele sunt o parte din întregul culturii, la fel cum și religia joacă un rol important. Majoritatea din Transilvania sunt ortodocși însă în această zonă întâlnim și un mozaic cu mulți romano-catolici, protestanți, reformați, etc, toleranța religioasă fiind una dintre trăsăturile spiritului românesc. O altă trăsătură întâlnită la poporul român este superstiția, în special la oamenii din mediul rural. Aceștia au o credință aparte în inexplicabil, în forțe necunoscute. Pe lângă superstițiile de zi cu zi, sunt cele în momente cruciale din viața omului, cum ar fi nașterea, botezul, nunta sau moartea, în care se practică o sumedenie de obiceiuri bazate tocmai pe superstiții care dau naștere unor tradiții moștenite dintr-o generație în alta.

Evoluția istorică a Banatului urmează, în linii mari, traseul altor zone românești, întemeiate în Evul Mediu și trecute prin presiunea expansionistă a țărilor vecine. Banatul este o regiune de graniță, fiind încă de la începutul ei o zonă de amestec, de intersecție, unde au cooperat, comunicat și uneori confruntat populații de diferite culturi și etnii, fiind recunoscută ca un etalon de conviețuire. O parte din diversitatea culturală, confesională și națională o constituie comunitatea română, maghiară, sârbă, romă, rusă, evreiască, etc, care au lăsat fiecare amprenta pe moștenirea culturală colectivă. Parte din contribuția diferitelor grupuri etnice o reprezintă atât creațiile artistice de diferite forme cât și elemente peisagiste sau arhitectonice, oglindind identitatea culturală a fiecăruia, vizibile în spațiu și timp.

Banatul cu centrul său, Timișoara, nu au fost doar spații de civilizație avansată, puse în mișcare de utilitarism și mercantilism ci au fost zone de cultură superioară și soluri fertile pentru creativitatea artistică profesionistă de amploare. Vârfurile în literatură înregistrate în perioada interbelică sau în alte domenii cum ar fi tendințele neo-avangardiste din artele plastice, muzică, arhitectură, coregrafie, sau avanposturile moderne ale cercetării în psihologie, literatură, antropologie, etc au adus un aport deloc modest care a clasat Timișoara în locurile fruntașe la inovativitate și dinamică printre orașele din zonă. Plasată în istorie deseori la periferie, Timișoara, a găsit mereu suficiente resurse pentru regenerare prin disciplină, atrăgând mereu potențial și punând în lumină valorile găsite în multiculturalitatea sa de oraș-frontieră.

Maramureșul ocupă un loc fruntaș ca fiind una dintre cele mai bine păstrate zone ale Europei în ceea ce privește cultura, etnografia și

antropologia fiind recunoscută frumusețea acestei regiuni în toată lumea. Obiceiurile de aici sunt păstrate cu sfințenie din generație în generație și ocupă un loc central în viața oamenilor de aici, fie că e vorba de o sărbătoare laică sau religioasă.

Maramureșul este zona care a păstrat, timp de zeci de generații, printre cele mai frumoase obiceiuri legate de ciclurile vieții, de muncă sau de sărbători.

Prin intermediul lemnului, s-au născut variate meșteșuguri printre care și confecționarea obiectelor de cult, folosite în diferite ocazii.

Nunta este unul dintre cele mai marcante momente ale colectivității tradiționale, fiind cea mai însemnată sărbătoare a tinerilor prin care se machează începutul unei noi familii. Acest eveniment ia loc într-un context bine conturat, cu o costumație tradițională de sărbătoare, cu recuzită specifică și cu o deosebită încărcătură de factură simbolică.

În toate cele patru zone studiate se regăsește un set de obiecte care participă activ la îndeplinirea unor ceremonialuri tradiționale, având valențe simbolice.

Plosca este unul dintre aceste obiecte, diferind ca și decor și ca și conținut în funcție de zonele studiate. În linii mari, este un recipient rotund, turtit lateral, cu gât scurt, de capacitate mică în care se ține alcool. Aceasta a fost confecționată din lemn inițial, mai apoi ceramică sau metal, asupra căreia se intervine cu elemente florale sau geometrice și este prinsă cu curele din piele. Dintre toate recipientele care se folosesc la băut sau păstrat băutura, plosca iese în evidență cu cele mai stridente trăsături

feminin-antropomorfe. În tradiția nunții, aceasta este purtată în special de vornic, prin intermediul căreia, sunt chemați la nuntă oaspeții.

Alt element întâlnit în ritulul nunților din regiunea studiată este colacul. Colacul de nuntă este un rezultat al integrării elementelor simbolice în arta modelării aluatului. Printre darurile de nuntă oferite în astfel de situații se numără și colacul, care aduce o semnificație magico-ritualică, devenind obiect de conveniență socială, element component a unui sistem de relaționare și comunicare specific mediului rural tradițional.

Un alt element nelipsit este steagul, care are și el o încărcătură simbolică fiind utilizat ca marcă a despărțirii de feciorie și casa părintească.

Lada de zestre este un alt obiect de cult, prelucrat din lemn care joacă un rol important în ceremonialul nunții. Aceasta era un indicator al bogăției și hărniciei miresei care era transportată în diferite zile, în funcție de regiune. Lada propriu-zisă, care conținea țesăturile fetei: fețe de masă, lepede de pânză, cearșafuri, cuverturi de lână, ștergare, țol, perini și haine, este confecționată din lemn și are diferite ornamente pe aceasta. De la un județ la altul se întâlnesc mici variațiuni în ceea ce privește aspectul, ca și proporție, cromatică și motive de decor.

. Costumul popular tradițional românesc a fost supus schimbărilor societății de-a lungul timpului din cauza transferului comercial, a vecinătății cu alte țări, a conviețuirii cu diferite etnii, etc. Acesta se mai poartă și azi în unele părți ale țării fiind definit prin continuitate și unitatea dată de materia

primă folosită în confecționarea lor, de linia croiului, de tipurile de cusături sau cromatică întâlnită.

Cromatica a fost obținută inițial prin vopsitul vegetal, lucrând cu culori calde, necontrastante, iar mai apoi, odată cu apariția culorilor industriale, și-au făcut loc culorile tari și contrastele puternice. Indiferent de tehnicile folosite, costumul popular românesc a fost alcătuit din punct de vedere estetic într-un mod armonios, adaptat mereu ocupației, vârstei și ocaziei. În tot teritoriul țării există cusături de bază care sunt folosite la fiecare costum, iar mai apoi sunt variațiuni specifice anumitor zone. Vestimentația tradițională s-a îmbogățit constant, de la forme de bază, la ocupație, diferențieri după vârstă, statutul social.

Zonele etnografice nu sunt pure, cu granițe bine determinate. Acestea se întrepătrund, influențând tradiții, estetica porturilor, obiceiuri, etc. Costumul popular din zona Transilvaniei este exemplul perfect de diversitate în unitate având o vastă paletă de forme și detalii. Costumul din zona Maramureșului se încadrează în tipologia portului din partea de nord și vest a țării, cu unele influențe slovace și costumul din zona Banatului și a Crișanei urmează în linii mari costumul popular tradițional din Transilvania, însă în sudul Banatului se întâlnesc piese vestimentare care fac parte din costumul popular feminin și se regăsesc doar în această zonă și anume ceapsa și opregul, ambele având rol decorativ, utilizate doar la sărbători sau ocazii speciale

Referitor la ornamentația costumelor, acestea variau și în funcție de relief, femeile de la câmpie, care erau mai aproape de oraș aveau un port

mai evoluat față de a celor de la munte care era mai colorat îndeosebi cu nuanțe de verde.

Fiecare moment deosebit din viața satului, fie că e vorba de botez, căsătorii, înmormântări sau sărbători precum Crăciunul și Paștile, aduce elemente de costum speciale, sau o coloristică și detalii aparte cu valoare ceremonială.

Nunta de exemplu, reprezintă o trecere dintr-un statut în altul, fiind necesari indicatori ai portului cum ar fi cununa și valul miresei și pana mirelui, ca acte ritualice. După ce ia sfârșit ritualul, tânăra căsătorită va trebui să aibă mereu cu capul acoperit, iar broderia portului îi va fi mai potolită. Schimbări vor fi și la portul tânărului, căruia i se interzice să poarte până la palărie sau alte însemne de fecior.

Costumele de nuntă atât de mireasă cât și cel de mire se aseamănă cu costumele tradiționale de sărbătoare, păstrând elementele vechi de tradiție, dar se îmbogățesc cu mai multe elemente de ordin decorativ.

Portul popular, în special cel de sărbătoare, este un bun prilej de etalare a potențialului creator, reflectând originalitatea și autenticitatea acestuia. Printre piesele vestimentare cu o vechime mare se numără ciupagul și cămașa, confecționate inițial din cânepă iar mai apoi din bumbac, fiind realizate dintr-o singură piesă urmând ulterior să fie țesute separat.

Materia primă utilizată pentru confecționarea costumului popular tradițional era cânepa, bumbacul, lâna, inul și borangicul. Pentru cămășile femeiești și bărbătești se folosea pânză de bumbac, cânepă sau in, țesută



În două ițe iar pentru zadii, catrințe sau ițari se folosea pânză din lână țesută în două sau patru ițe. În Transilvania, motivele decorative cusute erau mai bogate și robuste folosindu-se din acest motiv pânza țesută în două ițe care avea firul mai gros.

Pe lângă costumul popular tradițional care este o nesecată sursă de inspirație datorită varietății, am ales să mă opresc și asupra picturii de icoane, pentru detaliile decorative care se regăsesc în acestea.

Iconografia din această regiune are o istorie lungă și bogată, cele mai apreciate fiind icoanele pe lemn. Deși se încadrează la canoanele cu preponderență bizantine, iconografia românească din această zonă apelează la o tratare mai realistă și umană a personajelor. În întreg ansamblul de icoane predomină culorile luminoase, armonizate, deschise și curate, creând o atmosferă

Este atestat faptul că pe lângă centrul de la Nicula, situat în Cluj, în Maramureș au apărut primele icoane pe sticlă, pe la mijlocul secolului al XVIII-lea. Tehnica picturii pe sticlă s-a dezvoltat în strânsă legătură cu meșteșugul turnării sticlei, devenind artiști pictori țărani români care cu ajutorul unor cunoștințe minime au dat naștere unor lucrări de valoare artistică deosebită care au rămas expuse în colecții private din străinătate, România dar și în muzeele din țară.

Centrul din Transilvania care va fi mereu un punct de referință în ceea ce privește istoria icoanelor pictate pe sticlă este Nicula. Mai bine de jumătate din bibliografia pe acest subiect face trimitere la acest loc. De la Nicula este o mișcare de migrare spre alte centre din cauza suprasaturației

în timp. Fiecare centru aduce ceva nou, o modificare de la baza primită la Nicula, cum ar fi fondul argintat, tehnică din centru de la Laz care reducea timpul de execuție și care a fost specifică unei perioade de timp.

În zona Transilvaniei se regăsește o creație cu specific național, individuală, care ocupă un loc important în iconografia de tradiție bizantină ortodoxă.

De-a lungul vremii s-au pierdut multe valori, județul Timiș pierzând mai mult de 300 de biserici din lemn, majoritatea situate în cimitirele vechi săsești. Acest fenomen îngrijorător se încearcă să fie stopat, pentru a putea conserva bisericile rămase, nu doar din Banat dar din toată țara.

Spre deosebire de alte regiuni ale țării, în Maramureș s-a pus mare accent pe arta prelucrării lemnului, acesta fiind folosit în toate sectoarele vieții, de la blidurile din care mâncau, la acoperiș, la construcțiile bisericilor, marcând venirea în lume prin leagăne de lemn și plecarea, prin sicrie. Astfel lemnul a îmbrăcat diferite forme și s-a mulat pe toate necesitățile omului fiind și ușor de prelucrat și având suficientă materie primă în zonă.

Potențialul decorativ al porților maramureșene constituie un centru de inspirație pentru podoabele propuse de mine, acumulând motive decorative spectaculoase, în proporții armonioase, cu încărcătură metaforică. Construcțiile acestor porți au rădăcini puternice în tradiție, în cultură, în artă și în istoria social-politică,

Confecționarea porților, decorarea acestora cu diferite motive și actul de pășire pe sub prag aveau fiecare un ritual anume, bazat pe credințe profunde de factură mitică.

Majoritatea elementelor decorative folosite la porți aveau un subtrat magic, decodificarea acestora cu ajutorul meșterilor populari permițându-ne incursiunea într-un univers antecreștin, mitologic.

Măiestria țesutului de la costumele tradiționale se aplică și la țesăturile de interior, prezente în fiecare gospodărie și reprezentând o etalare a dibăciei meșteșugarilor. Trăind într-o lume în care economia naturală își are bazele în valorificarea tuturor resurselor naturale cu scopul de a satisface cerințele impuse de umanitate, prelucrarea fibrelor textile și a lânii ocupă un loc vital.

Alături de portul tradițional, românul și-a îmbrăcat universul locuinței cu țesături de interior care au menirea de a da identitate, căldură și culoare gospodăriei.

Întâlnim în Maramureș, precum și pe toată suprafața României, meșteșugul țesutului de o importanță economică mare în cadrul gospodăriei. Țesăturile de interior definesc stilul decorativ al interioarelor locuințelor din fiecare zonă, fiind piese cu rol decorativ important, confecționate din fibre textile.

Frumusețea și rafinamentul cu care sunt lucrate scoarțele și restul țesăturilor de interior a captat atenția multor străini a căror mărturii scrise s-au păstrat. Pe lângă acestea, diversitatea tehnicilor de lucru, a cromaticii, a compozițiilor ornamentale, a paletei largi de categorii de țesături și folosirea textilelor în interior demonstrează longevitatea acestui meșteșug, care constă într-o sursă bogată de preluare și îmbunătățire a motivelor decorative folosite.

Compozițiile decorative ale țesăturilor de interior sunt alcătuite din motive decorative ținând cont de alternanța și ritmul specific artei populare românești. Modul de organizare al motivelor ornamentale este dispunerea acestora în frize care alternează cu spații goale, albe sau colorate. Acest joc de plin și gol alternează pe toată suprafața țesăturii sau în grupuri, punând astfel mai mult în valoare partea decorativă.

Reprezentările avimorfe specifice zonei Maramureșului sunt cele puternic stilizate, realizate pe țesăturile fine. Alt motiv decorativ, în afara simbolului solar, cel mai utilizat motiv astral este steaua, multiplicat și risipit pe toată suprafața țesăturii.

Deși au altă denumire de la regiune la regiune, regăsim aceleași forme inspirate din uneltele gospodăriei și stilizate cum ar fi furca, furculița, fierul plugului, vârtelnița sau suveica.

Motivele vegetale prezente în decorul țesăturilor interioare se concretizează sub forma brazilor, pomilor, ghirlandelor, florilor, vrejurilor, etc.

Din punct de vedere cromatic, roșul e cel care predomină în toate acordurile cromatice, în decorarea țesăturilor din bumbac și cânepă, fiind urmată de folosirea albastrului și al negrului în armonie cu culoarea dominantă.

Cea mai întâlnită compoziție la scoarțele maraureșene este cea în care motivele decorative sunt dispuse pe toată suprafața în mod unitar, reliefate cu ajutorul unui fond monocrom.

Din punct de vedere decorativ, în cazul țolurilor maramureșene, predomină romburile amintite mai devreme, rozetele, spiralele, simbolurile solare, zig-zag-ul, bradul și stelele.

Centre cunoscute pentru țesături artistice populare tradiționale există și astăzi în regiunea Transilvaniei la Sâncrăieni în Harghita, la Bârgău unde întâlnim covoare minuțios lucrate sau în Bistrița-Bârgăului situată în zona Năsăud unde sunt cusături și țesături cu o cromatică diversificată.

La început, în motivele decorative, predomină geometria cu romburi, cruci, linii drepte sau linii frânte pentru ca ulterior să se dezvolte noi motive vegetale, zoomorfe sau antropomorfe, mărginite de diverse borduri. Se simt influențele orientale în decorațiuni, ajunse în această zonă prin intermediul curților domnești.

În toate regiunile studiate, țesăturile interioare diferă ca decorațiune în funcție de modul și locul pentru care sunt gândite. Astfel avem țesături cu caracter decorativ care fac parte din designul interiorului, strict cu caracter estetic, mai sunt cele de uz casnic, folosite frecvent, acestea având în principal funcția practică importantă și mai sunt cele care se utilizează la diverse ceremonii. Toate aceste categorii diferă ca trăsături în funcție de zona etnografică, astfel se discută de motive, cromatică expunere și dimensiuni diferite. Decorativul joacă un rol foarte important în toate aceste elemente de țesături, scoțându-le din anonimatul funcționalității.

Cele mai răspândite țesături, aparținând unei categorii bogate și variate sunt ștergarele, care ocupă 60% din numărul total al țesăturilor de

interior. Găsindu-se în orice gospodărie, acestea au o funcție practică dar sunt și o parte din ele care servesc ca rol decorativ fiind etalate în diverse moduri. Acestea au un rol important și în cadrul mai multor ceremonii, cum ar fi înmormântarea sau nunta.

Decorațiunile geometrice, stilul, motivele caracteristice folosite cu preponderență, tehnicile de realizare, credințele, miturile și obiceiurile din spatele acestora toate atestă importanța țesăturilor și ridicarea acestora la rang de documente etnice.

În zona Banatului, ștergarele aveau și o altă utilizare pe lângă cele cunoscute în celelalte zone, fiind folosit de femei pus pe creștet sub forma unui colac cu ajutorul căruia era facilitată transportarea de coșuri sau vase pe cap.

Un alt element spectaculos din cultura românească îl reprezintă meșteșugul ceramicii, o lume fascinantă care începe de la nivelul extragerii zăcămintelor și îmbracă cele mai nobile și elegante forme în starea finală.

Meșteșugul ceramicii nu este doar vechi ci este și neîntrerupt de la daci încoace. Olăritul este unul dintre meșteșugurile de căpătâi din țara noastră, cu o veche tradiție și cu tehnici asemănătoare de la o regiune la alta. În zona Maramureșului se găsesc toate tipurile de ceramică, din punct de vedere formal, al tehnicii și al sistemelor de decor.

Țăranii români și-au diversificat formele vaselor în funcție de obiceiurile culinare, existând astfel în inventarul gospodăriilor oale pentru fiert magiunul, oale pentru sarmale, vase pentru friptură, oale pentru prins

laptele, forme pentru cozonac și ulcioare de diferite mărimi fiecare cu o funcție clar stabilită și cu un decor mai modest fiind de uz casnic.

Ceramica populară tradițională nu are doar un rol practic, îndeplinind cele mai diverse necesități și facilitând viața, dar este de luat în calcul și rolul decorativ a acesteia. Frumusețea și spectaculosul ceramicii este pus în valoare și prin vasele de pământ ars și smălțuit care sunt etalate în interiorul caselor și care variază în funcție de zonele etnografice.

În vederea ornamentației, în Maramureș se păstrează motivele dacice pictate pe vase cu pensula, în altă zonă din județ se utilizează cornul pentru a îmbogăți suprafața vaselor cu diverse motive decorative sau pe Valea Izei regăsim și ceramică zgrăfită.

În Transilvania sunt înființate mai multe centre săsești de ceramică care produc o serie de obiecte impresionante. Cahlele, ulcioarele și cămile de Chirpăr ies în evidență în contextul ceramicii săsești prin forma lor de inspirație orientală, cu gâtul drept și lung și pântecul sferic. Aceași inspirație se aplică și în cazul motivelor decorative care se concretizează în palmete, flori fantastice și inimi, conturate cu albastru, cărora li se mai adaugă frize orizontale în relief de culoare galbenă. În paralel cu centrele săsești se dezvoltă și centrele maghiare unde iau naștere naștere o multitudine de farfurii de faianță și cacee realizate în tehnica autohtonă „de tip Győr”. Acestea sunt decorate cu motive specifice, cu preponderență vegetale și florale, suprapuse unui fond alb.

Ceramica bănățeană se indentifică prin culoarea roșiatică, prin faptul că nu este smălțuită și prin formele și decorul de inspirație romană.

În Bihor, mai specific în localitatea Vadu Crișului, olăritul capătă valențe noi, trăsături specifice care scot din anonimat ceramica din această zonă, prin folosirea unei materii prime din care sunt confecționate obiectele mai deosebite. Acest centru de notorietate este unic în Europa datorită culorii albe a ceramicii în urma modelării și arderii lutului.

După studierea diverselor meșteșuguri de pe teritoriile delimitate, care reprezintă un izvor de inspirație în procesul creării, având la bază multitudinea de motive decorative, am dezbătut și tema podoabelor deja existente în Maramureș, Transilvania, Crișana și Banat.

Inițial, podoabele au avut o funcție simbolic-magică, făcând parte din ținuta membrilor comunității arhaice ca talismane, crezându-se că acestea asigură oamenilor noroc, sănătate și belșug. În timp, podoabele și-au pierdut valențele mitice datorită schimbării concepțiilor oamenilor și astfel podoabele au ajuns să fie apreciate strict pentru aspectul estetic.

Inspirându-se din natură și perfecționând elementele oferite de aceasta, țăranul popular român a creat prin intermediul podoabelor o lume infinită de culoare și diversitate. Prelucrarea bijuteriilor de la cele mai simple forme duse la complex de la rudimentar la minuțiozitate se face prin diferite tehnici de prelucrare și o paletă vastă de materiale.

Zgarda este podoaba de referință în regiunea Maramureșului, făcând parte din costumul popular tradițional și fiind prelucrată în diferite tehnici și din diferite materiale. Alte podoabe din această zonă sunt zgarda scumpă, zgarda de drot, salba, barșonul cu bani și cerceii și inelele care vin în completarea accesoriizării cu zgardane. Zgărdanele confecționate din sute



de mărgelile policrome, cercei, salbe și inele au pe lângă valoare estetică indiscutabilă și o valoare ritualică.

Fastul ceremoniei este dat de implicarea comunității întregi la ceremonialul nunții dar și prin ornamentația excesivă, uneori exagerată și ostentativă.

Pregătirea miresei marchează ruperea acesteia de lumea fetelor, având același rol ca și jocul steagului care indică încheierea mirelui a etapei de feciorie alături de prietenii săi. Găteala capului miresei este primordială, din punct de vedere al importanței, costumul pe care aceasta îl îmbracă trecând pe plan secund. În pregătirea gâteli sunt utilizate numeroase tehnici posedate de femei specializate pe asta, având nu doar conotații estetice deosebite dar având și valența ritualică. În întreaga compoziție se contopesc cele două elemente distincte, părul miresei și cununa, la fiecare dintre acestea stând la bază zeci de ore de lucru.

Podoabele purtate au un rol atât estetic în ținuta unei femei cât și definitor al rangului social. La podoabele întâlnite în Transilvania dar nu numai, prima diferențiere era făcută din perspectiva vârstei, mai apoi fiind luate în considerare condiția socială, magică și economică

De-a lungul timpului, funcția simbolică a podoabelor s-a alterat, făcându-se trecerea de la elementul simbolic și magic pe care acestea îl dețineau, la indicatorul statutului economic, punând un accent de prețiozitate în completarea compoziției costumului popular.

Una dintre cele mai răspândite ornamente de ordinul podoabelor era salba realizată din monede de cupru, aur sau argint, purtate de generații la

rând, împreună cu costumul popular tradițional. Deși în majoritatea zonelor lungimea acestora era până la baza gâtului, în regiunea Transilvaniei acestea pot să ajungă până la talie, fiind purtate de femeile înstărite ca indicator al averii generoase de care aceasta dispunea.

Meșteșug străvechi în satele din Banat și Crișana, executarea manuală a podoabelor din mărgelile este practicat mai mult de femei cu scopul de a le purta la ocazii speciale sau sărbători.

Confecționarea acestora constituia un ritual în sine și avea loc la hora satului, pentru a-și etala măiestria în fața băieților. Pe lângă podoabele din mărgelile create pentru fete, mai erau și ornamentele din mărgelile care se prindeau la pălăriile băieților.

Podoabele tradiționale în Bihor sunt zgărdanele executate din mărgelile negre, albe, roșii și verzi, cu diverse motive geometrice. În unele zone, se mai purta și „barșonul” care era constituit dintr-un plastron din bănuți ancorați cu sârmă sau „zgarda de drot” care era confecționată din mărgelile și sârmă din aramă.

Zgarda de mărgelile și pițule era un alt colier purtat în Bihor, în alcătuirea căruia intrat șase sau șapte șiruri de mărgelile de origine venețiană, având o cromatică închisă alternată cu culori deschise.

Multe dintre podoabele executate în Bihor sunt bogate în metal, dar mai sunt întâlnite și lățițare care sunt confecționate din mărgelile policrome, montate cu piese confecționate din sârmă în formă de rozete sau cârlige, dispuse pe mai multe rânduri, acoperind astfel pieptul cu o rețea bogată de un mare impact decorativ.

Pe vremuri era o tradiție frumoasă confecționarea de către femei a bijuteriilor și accesoriilor pentru uz personal, aplicând mărgelile pe brâuri late sau pe benzi de material pe care le purtau ulterior la încheietura mâinii. Însă astăzi avem la îndemână posibilitatea de a alege dintr-o multitudine de coliere, deosebit de variate. Mărgelile nu mai sunt doar din sticlă ci și din plastic și colierele nu mai sunt bazate doar pe simetrii. Se întâlnesc acum pandantive extravagante, forme neregulate și cât mai ieșite din comun.

Maramureșul, Transilvania, Banatul și Crișana sunt regiuni pe a căror întindere se etalează un spectacol de meșteșuguri transmise de mâini dibace dintr-o generație în alta, cu cinstea și mândria emblematică a porturilor și culturii tradiționale de pe aceste teritorii.

Valorile profund umane se găsesc codificate în motivele de pe vasele olarilor sau din țesăturile femeilor, luând forme zoomorfe, geometrice, vegetale cu rigorile și cromatica specifică fiecărei regiuni.

Adunând un fragment din cultura celor patru zone fascinante, Maramureș, Transilvania, Banat și Crișana, în această teză, am făcut mai evidentă discrepanța dintre monumentalitatea valorilor și a culturii și laicizarea brutală din zilele noastre. Devalorizarea sinelui este o consecință a scoaterii formei din context, de stilizarea formelor în cursa spre minimalist. Neoferindu-i importanța cuvenită, se risipește esența unei culturi valoroase construită în timp și tocmai acest fenomen am încercat să stopez prin prezenta lucrare.